

Skatt påförd i utlandet — metodproblem eller etableringshinder?

Av jur kand Sten Hamberg

Om en rörelseidkare utvidgar verksamheten utanför Sveriges gränser stöter han utan tvekan på mängder av problem inom området icke-tariffära handelshinder, om vilkas existens han tidigare inte hade en aning. Bland dessa intar beskattningsfrågorna inte nödvändigtvis någon framskjuten plats. Den utländska beskattningens höjd, avvikande regler, osv är bara några av de faktorer på den främmande marknaden den presumtive investeraren får föra in i sina kalkyler. Däremot kan han kanske fundera över varför den svenska interna skattelagstiftningen är så illa anpassad till det faktum att andra länder har från Sverige ibland mycket avvikande beskattningssystem. Särskilt om han jämför sin situation med läget i USA, Västtyskland, Japan och nu senast också Storbritannien framstår den som oförmanlig. Samtliga dessa länder tillämpar numera ett system med indirect credit för utländsk skatt och det tycks råda allmän enighet om att detta förhållande är en av många förutsättningar för framgångsrik penetrering av främmande länder. Jag känner inte till om metodproblem kring indirect credit över huvud taget diskuterats i Sverige sedan dubbelbeskattningssakkunnigas betänkande år 1962. Där uttalades att de föreslagna ensidiga creditreglerna innebar en viss begränsning men att denna fick accepteras ”i vart fall till dess erfarenheter vunnits” (SOU 162:59 s. 146). Det vore intressant att veta idag — femton år senare — vad våra största exportbolag haft för erfarenheter av det svenska systemet jämfört med de möjligheter de skulle haft som t ex amerikanska bolag.

Jag ska i det följande genom ett antal exempel försöka visa hur de svenska reglerna verkar jämfört med de amerikanska och var eventuella ”skattevinster” och ”skatteförluster” kan uppkomma. Vi antar att vi vill sätta upp antingen en rörelsedrivande filial eller ett dotterbolag i Iran och/eller Eire. De tilltänkta investeringarna följs genom uppbyggnadsskedet, verksamhetskedet och avvecklingsskedet och bedöms ur renodlad skattesynpunkt av två investerare — en i Sverige och en i USA. I samtliga fall är det fråga om en utlandsetablering i den formen att den attraherar utländsk skatt och inte om en exportsituation, där hemlandets exportsubventioner — DISC-regler och mervärdeskatt — är oberoende av den utländska skattebelastningen.

1. Uppbyggnadsskedet

Den svenske investerarens situation

Den nystartade verksamheten i utlandet kan ofta förväntas gå med reell förlust under uppbyggnadsskedet. En intressant fråga måste vara om den förlust som kommer till synes i koncernresultaträkningen också kan reducera taxeringen i hemlandet. Den svenska investeraren kan t ex göra följande bedömning.

Om den nya verksamheten startas som någon sorts filial och förläggs till Iran, blir det en nyckelfråga om filialen skall anses som "självständig" eller ej. Den osjälvständiga filialens inkomst räknas direkt in i den svenska inkomsten för beskattningsändamål, vilket för med sig att en taxeringsmässig förlust i Teheran behandlas som en motsvarande förlust i Tranås — ja, kanske t o m något förmånligare eftersom förlusten inte begränsas till förlustkommunen. Men om filialen i Iran anses som självständigt bedriven — något som skulle kunna tänkas vara fallet om investeringen är endast en andel i ett joint venture — blir det genast svårare. Underskott på sådan självständig rörelse kan bara kvittas mot överskott på liknande inkomster, även om underskotten kan sparas i sex år. En initialförlust på den självständiga filialen i Iran kan alltså inte kvittas mot svenska inkomster och inte heller mot överskott på en — likaledes "självständig" — filial i Eire, eftersom den irländska inkomsten är exempt (undantagen) enligt avtal. Vad värre är — alla förluster i Iran, dvs även slutliga och verkliga förluster på hela filial-etableringen, kommer att falla under begränsningsreglerna i 39 § KL och därför aldrig kunna kvittas mot svenska inkomster. Dessa effekter förefaller svåra att förklara tillfredsställande med hänsyn till möjligheterna att få avdrag i Sverige för förlust på aktier i utländska dotterbolag — även sådana som satts upp i Iran. Att i en hotande förlustsituation föra över en filial i Iran till ett nystartat aktiebolag kommer — om inte annat — att stöta på svårigheter beträffande beräkning av aktiernas "verkliga" ingångsvärde.

Vad som ovan sagts beträffande Iran gäller i än högre grad beträffande Eire, där inte ens graden av självständighet spelar någon roll. Eftersom alla eventuella inkomster är exempta från svensk skatt, kan underskott inte utnyttjas mot några andra inkomster över huvud taget, 74 § KL, dvs inte ens mot ett överskott i Iran. Liksom i det förra fallet gäller att det är likgiltigt om den irländska förlusten är en uppstartningsförlust eller en slutlig avvecklingsförlust — förlusten kan inte utnyttjas mot andra inkomster.

Om utlandsetableringen i stället sker i form av ett dotterbolag finns över huvud taget inga möjligheter att vid taxering i Sverige få hänsyn tagen till den faktiska förlusten under uppbyggnadsskedet. Först vid en oåterkallelig avveckling kan avdrag erhållas för tidigare års kapitaltillskott, finansieringslån och liknande som nu kan visas ha gått ohjälpligt förlorade.

Den amerikanske investerarens situation

En motsvarande investerare i USA behöver inte oroa sig för kriterier på "självständighet", exemptavtal och liknande om syftet är att få en filials förluster avdragna direkt. Filialverksamheten eller handelsbolagsinkomsten betraktas vid taxering i USA som all annan inländsk inkomst, oavsett om verksamheten i utlandet visat över- eller underskott. Uppmärksamheten är i stället riktad mot vad som händer när en utländsk förlustfilial överförs till ett utländskt dotterbolag omedelbart innan verksamheten börjar visa vinst. Av ålder har man för en sådan reorganisation krävt en "sec. 367 ruling" för att undgå taxering såsom för försäljning till marknadsvärde av rörelsen i utlandet. (Det här problemet — att på något sätt taxera goodwill eller åtminstone tidigare åtnjutna underskottsavdrag — har aldrig aktualiserats i Sverige på samma sätt som i andra länder. Det enda svagt besläktade fallet i Sverige är väl den ändrade 2 § i 1966 års förordning om avskrivning på fartygskontrakt).

Den senaste stora skattereformen i USA i september 1976 har tillfört en ytterligare komplikation: om den amerikanske investeraren fått avdrag från amerikanska inkomster för förluster på utländsk rörelse och därefter i en — åtminstone delvis — skattefri reorganisation för över den utländska rörelsen till ett utländskt bolag, så kommer framtida utdelning från det nya bolaget inte att behandlas som "foreign source income" förrän intäkterna kommit upp i belopp motsvarande de tidigare utnyttjade förlusterna. Betydelsen härav är att — som skall visas — dessa utländska intäkter inte berättigar till vare sig direct eller indirect credit, dvs de "för inte med sig" någon credit och inte heller kan annan överskjutande credit användas mot denna utdelning.

Skillnaden mellan den svenske och den amerikanske investeraren är inte så stor i de fall de väljer att redan från början bedriva den utländska verksamheten i form av aktiebolag — så länge intresset är knutet till möjligheterna att i ett uppstartningsskede konsolidera utländska förluster med inländska inkomster. Med ett par betydelselösa undantag kan inte ett utländskt bolag ingå i en consolidated return.

Däremot finns ett visst manöverutrymme genom IRS's egna definitioner av vad som konstituerar ett "aktiebolag". Det finns exempel på hur ett tyskt GmbH, vars bolagsordning innehöll hembudsklausuler, en avgränsad tid för bolagets verksamhet och en tillskottsplikt för aktieägare, bedömts böra taxeras som handelsbolag — inte ett Subchapter S-bolag — med omedelbar avdragsrätt för delägarna i USA för de av det tyska bolaget lidna förlusterna.

Det enda oss närliggande land, som konsoliderar utländska dotterbolags förluster med moderbolagets inkomster, är faktiskt Danmark. Det bör också påpekas att tillämpningen av Subpart F — bestämmelserna — se nedan under p 2 — endast fungerar enkelriktat, dvs utländskt dotterbolags inkomst

kan taxeras direkt hos amerikansk aktieägare medan motsvarande förlust inte tillåts slå igenom.

2. Vinstskedet

Låt oss nu anta att den svenske och den amerikanske investeraren redan startat både filialverksamhet och dotterbolag i Iran och Eire och att varje profit center visar 1 mkr i vinst före bokslutsdispositioner. Utlandet har påfört skatt med 500 000 kr. Man eftersträvar maximal vinsthemtagning — måhända av hänsyn till riksbanken. Vad händer i första hand med den svenske investeraren?

Den svenske investeraren

Om vi börjar med filialverksamheten i Iran — ett land med vilket vi inte har och förmodligen aldrig får något dubbelbeskattningsavtal — så kommer den svenske investeraren att taxera i Sverige för den iranska inkomsten med avdrag eller avräkning för den utländska skatten. I det första fallet — avdrag för utländsk skatt — blir utfallet ungefär följande. Om svensk bolagsskatt under en följd av år antages vara 55 %, blir det avskattade nettot $45\% \times 500\,000$, dvs 225 000 årligen och den sammanlagda skatten på den iranska bokinkomsten 77,5 %. Det inses lätt att om den iranska skatten p g a progressivitet, timing differences eller helt avvikande regler blir mycket högre än 500 000 ett visst år så kan det årets kombinerade skattesats stiga till i värsta fall långt över 100 % av en ”svensk beskattningsbar inkomst” utan motsvarande lindring följande år.

Ju mer den bas på vilken skatten beräknas avviker från en ”normal bokinkomst”, dess mer förstoras skillnader upp och det spelar då ingen roll om avvikelserna mellan ”bokinkomst” och ”beskattningsbar inkomst” hänför sig till Sverige eller till Iran.

Ett annat — mer förmånligt — sätt är att ensidigt avräkna iransk skatt mot svensk statlig skatt. Om ”allmän, statlig, slutlig skatt” i Iran inte något år överstiger 30 % av inkomsten beräknad efter svenska regler — med hänsyn t v tagen till kommunalskatteavdraget — så skulle alltså dubbelbeskattningseffekten undanröjas. Eftersom den utländska skatten erfarenhetsmässigt ofta blir högre och svensk rätt — lika litet som när det gäller avdrag för utländsk skatt — medger carryback och carryforward för outnyttjade avräkningsbara belopp, så skulle ett *medvetet* försök att balansera utländska och inländska skatter mot varandra leda till mycket komplicerade beräkningar. Om man bortser från avdrag som endast må åtnjutas vid statlig taxering och att kommunalskatteavdraget också kan vara ojämnt fördelat i tiden så belöper på varje ”nya” 100 enheter i svensk nettoinkomst 40 i statlig skatt och 25 i kommunal skatt.

Den som t ex skulle lägga tillbaka lagerreserv för att höja taxeringen och fånga upp annars outnyttjad iransk skatt skulle få en del märkliga effekter.

Antag att iransk skatt är 100, att inkomsten — beräknad enligt svenska regler — är 100 och att det finns ett kommunalskatteavdrag om 25 sedan föregående år. Den omedelbara skatteutgiften för det aktuella året är $30 + 25 = 55$ i Sverige endast. Om den statliga skatten skall bli 100 för att utnyttja avräkningen maximalt skulle inkomsten vara 275 före kommunalskatteavdrag. Höjningen av statlig skatt med 70 enheter från 30 till 100 kostar emellertid samtidigt en höjning av kommunalskatten från 25 till 69, dvs med 44 enheter.

Om det antas att kommunalskatteavdraget kan utnyttjas nästa år är nettokostnaden omkring 26 enheter för att "förvandla" en annars försvinnande möjlighet till avräkning till ett 175 högre lagervärde. Om en nedskrivning kan utnyttjas i framtiden är dåvärdet på denna tax asset $55\% \times 175 = 96,25$. Är dess nuvärde större än 44, alternativt 26? På denna punkt övergår alla beräkningar till rena gissningsleken.

Det hypotetiska motsatta fallet — ett utland som medger större skattelättnader för filialen än vad som vore möjligt enligt svenska regler — är inte särskilt problematiskt. Även i detta läge förlorar den svenske investeraren eftersom vi väl inte har några avtal med *matching credit* på rörelseinkomst. Slutsatsen är att den svenske investeraren alltid förlorar på timing differences genom avsaknaden av carryback- och carryforwardbestämmelser.

Den svenske investeraren kan inte utjämna dessa skillnader genom att manipulera den svenska inkomsten eftersom den ej avräkningsbara kommunalskatten blir besvärande och genom att både vår ensidiga credit och credit enligt avtal är underkastad s k per item limitation — "en individuell bedömning skall göras med avseende å varje skattebelopp som anmäles till avräkning" (SOU 1962:59 s 147). Det sista får till följd att om man har två verksamheter, t ex både i Iran och Irak, och timing differences medför att lika stora skatter i båda länderna debiteras ojämnt spridda över tiden så kommer de avräkningsbara skatterna att beräknas separat utan avseende på att inkomsten och underskatt på filialerna sammanslås till ett nettoresultat. Allt vad som ovan sagts om avräkning enligt de ensidiga reglerna gäller också för avräkning enligt avtal, bortsett från att kommunalskattekostnaden elimineras som en särskild post i kalkylerna.

Med det andra av exemplets länder — Eire — har Sverige ett rent exempt-avtal. Den praktiska följden härav är att irländsk skatt är en nettokostnad. Till den del verksamheten på Irland kvalificerar för fullständig skattebefrielse blir företagets sammanlagda skatter motsvarande lägre. Det föreligger faktiskt inte stora skillnader i fråga om subventionseffekterna mellan att sätta upp ett DISC i USA och att sätta upp en helt tax-exempt filial till ett svenskt företag på Irland. I båda fallen efterger ursprungslandet sina anspråk på inkomstskatt utan att risk för faktiskt dubbeltaxering föreligger.

Den amerikanske investeraren

Om vi på nytt undersöker situationen för den amerikanske investeraren som startat filialverksamhet i Iran eller Eire, finner man att han inte heller i vinstskedet behöver skilja på avtalssystem, oroa sig för bristande överensstämmelser i sättet för beräkning av skatter el dyl. Precis som i uppbyggnadsskedet taxerar han i USA för samtliga inkomster i hela världen och medges avräkning för alla utländska skatter mot amerikansk skatt på alla utländska inkomster. Särskilt påfallande är skillnaden i förhållande till de svenska avräkningsreglerna på följande områden.

A. I stället för svensk "per item limitation" används "overall limitation", dvs all utländsk skatt under ett år går i avräkning mot all amerikansk skatt under samma år. Effekten härav är att olikheter mellan olika länder i timing, progression osv utjämnas i avräkningsförfarandet.

B. Outnyttjad credit kan användas genom carryback för två år och carryforward under fem år. Härigenom skall normalt återstående timing differences fångas upp.

C. Den tunga amerikanska skatten är den federala skatten medan delstats-skatte oftast är försumbara och dessutom avdragsgilla vid taxering till federal skatt. Några effekter motsvarande den svenska ensidiga avräkningens begränsning till statlig skatt uppkommer därför ej.

Även om 1976 års amerikanska skattereform har inneburit vissa begränsningar på detta område — tvångsvis overall limitation och hänsynstagande till tidigare underskottsavdrag på verksamhet i utlandet — kvarstår det faktum att investeraren i USA inte åsamkas några särskilda skattebelastningar p g a sina utlandsetableringar i filialform jämfört med en motsvarande inhemsk etablering i USA, medan däremot den svenske investeraren i motsvarande situation skall ha en god portion tur för att inte få högre effektiv skattesats på sina utländska inkomster än på sina svenska med ett undantag: etableringar i rena exempt-länder där det pågår någon sorts tax holiday.

I det följande skall visas hur USA-företagets situation förblir praktiskt oförändrad även om det använder sig av ett utländskt dotterbolag, medan det svenska företaget i icke-avtalsländer åsamkas ytterligare skattekostnader.

Svensk investerare med utländskt dotterbolag

Om en svensk investerare använder ett utländskt dotterbolag blir taxering i Sverige aktuell först när vinsten delas ut från dotterbolaget. Så vitt mig är bekant har det aldrig i Sverige — bortsett från vulgärdebatten — ifrågasatts någon sorts Subpart F beskattning. Men om dotterbolaget redan påförts utländsk bolagsskatt, innebär en svensk beskattning av utdelningen en dubbelbeskattning av den del av bolagets vinst som inte redan gått åt till utländsk bolagsskatt — en situation liknande filialfallets avdrag för utländsk skatt.

Om ett dotterbolag i Iran haft 1.000.000 i inkomst, betalat 500.000 i iranska skatter och delat ut resterande 500.000, så taxerar ett mottagande svenskt aktiebolag för 500.000 med i genomsnitt 55 %, vilket leder till ett netto efter skatt i Sverige om 225.000, vilket skall jämföras med det belopp som skulle bli kvar i en filialsituation med avräkning för utländsk skatt.

Med de förutsättningar som användes i creditexemplen ovan kan det avskattade nettot i filialsituationen bli antingen 250 000 eller 275 000 beroende på om man ett år väljer att gå över till avdrag för skatter i Iran. Om iransk skatt varje år är 500 000 på en — enligt svenska regler beräknad — inkomst om 1 000 000 blir den totala skattebelastningen varje år iranska skatter 500 000 + kommunalskatt 250 000 utan möjlighet till avdrag för kommunalskatten följande år vid statlig taxering. Om man emellertid det andra året väljer att begära avdrag för utländsk skatt kan det första årets kommunalskatteavdrag utnyttjas fullt och totala skatter uppgår till iranska 500 000 + svensk statlig skatt 40 % \times (500 000 \cdot 250 000) = 100 000 + svensk kommunal skatt 125 000, dvs totalt till 725 000, vilket ger ett avskattat netto om 275 000. Det tredje året återgår man till avräkning för utländsk skatt igen osv.

Denna skillnad mellan dotterbolags- och filialfallen är inte acceptabel om man utgår från principen att val av företagsform inte bör medföra ändrade beskattningsregler eller att i vart fall ren kedjebeskattningsreglering av bolag bör undvikas. Man kan komma tillrätta med problemet antingen genom att inte taxera utdelningen i Sverige, vilket motsvarar filialfallets avdrag för utländsk skatt, eller genom att taxera utdelningen men medge avräkning för de utländska bolagsskatter som "belöper" på utdelningen — s k indirect credit. Den sista metoden innebär i princip endast att filialfallets avräkning för utländsk skatt används trots att de utländska skatterna här påförts ett särskilt rättssubjekt.

Sverige har aldrig brytt sig om att undanröja dubbelbeskattningsreglering av utländska dotterbolags inkomster genom ensidiga åtgärder vare sig genom den ena eller den andra metoden. Däremot förekommer regelmässigt s k 54 §-utvidgning i utav Sverige träffade avtal. Detta i förening med per item limitation av credit leder ofta till att principiellt avräkningsbar utländsk kungsskatt inte kan användas eftersom det inte finns någon svensk skatt på samma inkomst att avräkna mot. Som något förbryllande framstår här att avtalstexterna så ofta gör ett stort nummer av bestämmelserna om matching credit. Med alla utdelningar 54 §-befriade i avtalen finns ju inte längre några situationer där ett hypotetiskt belopp skall gå i avräkning mot svensk skatt. Bestämmelserna vore väl i och för sig tekniskt sett tillämpliga på fysikers utdelningsinkomster men med hänsyn till Riksbankens inställning bör fysikers direktinnehav av utländska bolag vara så gott som utrotat.

För de två länderna i vårt exempel innebär det som ovan sagts att dotterbolag i Iran alltid utsätts för effektiv dubbelbeskattningsreglering och att dotterbolag

i Eire över huvud taget inte beskattas — bolagsinkomsterna är temporärt fria från irländsk skatt och utdelningarna 54 § exempta enligt avtalet. Man kan göra den reflektionen att just de länder som är särskilt attraktiva ur investeringssynpunkt — som t ex länderna i Mellanöstern — regelmässigt uppvisar kombinationen höga interna skatter och obenägenhet att träffa avtal. De länder däremot som övrigt försöker dra investeringar till sig har ofta de drag som i vårt exempel kännetecknar Eire — betydande skattelindringar internt och aktivt avtalsskrivande. Vår genomgång visar att svensk skatterätt lägger extra hinder i vägen för investeringar i Mellanöstern-gruppen men premierar investeringar i länder av Eire-typ. Som strax skall visas är den amerikanska skatterättens inställning den rakt motsatta — man försöker genom intern lagstiftning neutralisera utlandets ensidiga åtgärder vare sig dessa har karaktär av tax holiday eller "straffbeskattning".

Amerikansk investerare med utländskt dotterbolag

Ett amerikanskt moderbolag taxerar alltid för all erhållen utdelning men får avräkning både för utländsk kupongskatt och utländsk skatt som påförts dotterbolaget. Om ett amerikanskt bolag i Iran haft 1.000.000 i inkomst, betalat 500.000 i skatt och utdelat resten kommer amerikansk skatt att debiteras med ungefär 48 % på 1.000.000. Emellertid medges avräkning för 500.000 och det överskjutande creditbeloppet, 20 000, kan användas för avräkning mot amerikansk skatt på annan utländsk inkomst antingen samma år eller genom carryback och carryforward. Eftersom den här metoden tillämpas på utdelningar t o m från dotter — dotter — dotterbolag — varvid man "följer utdelningarna och den på dessa belöpande avräkningsbara utländska skatten — är det tydligt att i en grupp av någorlunda storlek den totala skattebelastningen aldrig kan bli större genom användande av dotterbolag än genom filialer. Överslagsvis skall beskattningen totalt inte heller bli högre än om alla filialer, dotterbolag osv legat i USA. Å andra sidan fungerar inte en utländsk tax haven eller en tax holiday för de amerikanska bolagen på samma sätt som för de svenska. Hela vinsten träffas av full federal skatt senast vid hemtagning till USA utan avräkningsmöjligheter, då inga skatter påförts i Eire. Den utdelning som företas till Sverige i motsvarande situation träffas över huvud taget ej av svensk skatt, oaktat dotterbolaget erlagt endast obetydlig eller ingen skatt.

Självfallet finns många praktiska tillämpningsproblem med indirect credit även om komplikationerna inte är särskilt svåra att överblicka. Några av de vanligaste problemområdena är följande. Den utdelning som "för med sig" indirect credit är endast den utdelning som rent fysiskt lyfts under moderbolagets beskattningsår eller inom 60 dagar från dettas utgång. "Utdelning" definieras som vanligt som en "distribution out of earnings and profits", dvs ett belopp som inte ryms inom E & P utgör skatterättsligt inte utdelning, oavsett dess civilrättsliga rubricering. (Se Lodin, 1973, s 97 ff). Den

skatt som går till avräkning är den faktiskt betalade eller upplupna utländska skatt som "hör till" de år, från vilkas E & P utdelningen har utgått. Om dividendårets E & P inte täcker dividenden går man tillbaka på LIFO-basis och beräknar creditbar skatt för tidigare år. Allt detta kan framstå som besvärligt men är inte särskilt märkligt i USA, där E & P ändå måste beräknas för att man skall kunna avgöra om ett belopp är utskiftat eller utdelat. Trots smärre oklarheter är dessutom E & P relativt lätt att överslagsvis beräkna. De mest bisarra effekterna kan emellertid uppkomma genom att E & P inte har någon koppling till vad som är utländsk beskattningsbar inkomst. Betrakta följande enkla tabell.

	"Normalfallet" år 1 + 2	"Specialfallet" År 1	År 2
Bokvinst i Sverige före bokslutsdispositioner	200	100	100
Avsättning till lagerreserv	—	(60)	
Upplösning av lagerreserv	—		+ 60
Svensk taxerad inkomst	200	40	160
Svensk skatt	100	20	80
Utdelning	100	20	20
Att taxera i USA	200	25	100
Amerikansk skatt 48 %	96	12	48
Avräkningsbar svensk skatt	100	5	80
Överskjutande credit	4	—	32
Netto skatt att betala i USA	—	7	—

Tabellen visar vad som händer i USA, där en E & P-beräkning för det svenska dotterbolaget inte tar hänsyn till förändringarna i lagerreserven. År 1 har ur amerikansk synvinkel 20 utdelats av totalt tillgängliga 80, dvs ur E & P 100 minus skatt 20. Detta innebär att endast 25 % av E & P av det årets skatt är möjlig att avräkna. Moderbolaget taxerar alltså — grossed-up — för 20 + 5 och får en skatt om $48\% \times 25 = 12$. Efter en credit för 5 återstår en nettoskatt i USA om 7. År 2 förefaller det emellertid ur amerikansk synvinkel som om den svenska skattebelastningen är 80 % av E & P. Eftersom 100 % av E & P efter skatt utdelats, tar utdelningen med sig hela beloppet 80 i credit. Moderbolaget taxerar för 20 + 80 och debiteras 48 i skatt men får avräkning för 80. Man har nu en överskjutande credit om 32 som kan användas t ex för att minska den amerikanska skatten på utdelningsinkomster från Eire, vilka själva inte "för med sig" någon indirect credit. Det förvånande med det här exemplet är att de två bolagen faktiskt tjänar så mycket på att lägga sina skattebetalningar så ojämnt i Sverige. Under de två åren är skatteutgifterna i båda fallen 100 i svenska skatter. I "normalfallet" tömmer dotterbolaget sig fullständigt på vinstmedel 100 och moderbolaget får in samma belopp. I "specialfallen" utdelas däremot bara 20 + 20 och dotterbolagets kapitalsituation är således 60 bättre.

Har då moderbolaget fått 60 mindre? Nej, det har fått 20 + 20 i utdelningar + 25 i *netto* överskjutande credit, dvs endast 100 ./. 65 = 35 mindre än i normalfallet. Den totala vinsten för bolaget är därför dotterbolagets sparade 60 minus moderbolagets minskning 35 = 25. Idén är helt enkelt att dela ut så litet som möjligt och ändå "föra med sig" mer indirect credit än vad som normalt skulle belöpa på utdelningen.

Det redovisade exemplet kan vara något att besinna för de som fortfarande tror att multinationella bolag alltid är intresserade av att undgå skatt i de länder där de arbetar. Exemplet visar att vid en medveten utdelningsplanering skulle de optimala effekterna uppnås om dotterbolaget vartannat år tog alla tillåtliga reserver och avstod från utdelning och vartannat år drog på sig svensk skatt till 99 % av E & P och utdelade ett belopp motsvarande den sista procenten. Detta är dock endast en principskiss. Utdelningsplanering i stora grupper, där vinstmedel skall föras upp från exempelvis dotter — dotter — dotterbolag via flera led och länder och slutligen anlända till moderbolaget i rätt ögonblick och med rätt belopp når snabbt en sådan grad av komplexitet att en planering förutsätter ADB. Vidare kan man råka komma in på ett av de snårigare områdena inom amerikansk beskattning — Subpart F-bestämmelserna, vilka här bara överiktligt skall beröras.

Sedan 1962 tillämpar USA — förutom Sec. 482 som motsvarar 43 § 1 mom KL — ett system, där utländska bolag med amerikanska intressen förklaras vara controlled foreign corporations — CFCs. I princip är alla de bolag vi tidigare haft i exemplen i CFCs. Under vissa förutsättningar taxeras den amerikanske aktieägaren direkt i USA för CFCs vinst oberoende av om den utdelats eller ej. Redan sedan 1937 fanns sådana bestämmelser med udden riktad mot utländska personliga holdingbolag med övervägande kapitalinkomster — ungefär som 1951 års svarta fåmansbolag. 1962 utvidgades tillämpningsområdet drastiskt. Om ett CFC ligger i ett lågskatteland — t ex Eire i vårt exempel — och köper varor från USA, vilka vidareexporteras utanför Eire, utgör det irländska bolagets exportintäkter "foreign base company sales income". Sådan inkomst är Subpart F inkomst, vilken taxeras direkt hos den amerikanske aktieägaren med indirect credit för den skatt som må ha erlagts på Irland. Effekten av dessa bestämmelser är att IRS inte behöver anstränga sig för att påvisa transfer pricing osv. I stället slår man till i alla de fall, där det utländska bolaget reexporterar mer än 30 % av sina importerade varor, varvid bolaget har att visa att etableringen i ett visst land inte skett av skattehänsyn. I fallet Eire innebär detta att det amerikanska bolaget inte ens tillåts åtnjuta den temporära skattecredit det hade kunnat få i tiden mellan realiserandet av vinst och utdelning. En jämförelse med ett svenskt försäljningsbolag på Eire ger vid handen att det senare över huvud taget inte har några svenska skatteanspråk på sig.

Sammanfattningsvis kan sägas att de amerikanska creditreglerna är inriktade på att neutralisera effekten av andra länders ensidiga åtgärder på beskattningsområdet medan de svenska reglerna snarast förstärker den utländska beskattningens positiva eller negativa drag. Om man vågar antaga att det är de mest attraktiva marknaderna som har den mest ogina skattelagsstiftningen och att det är de mest investeringsbehövande länderna som utlovar tax holidays eller fullständig skattefrihet, så är det ganska tydligt att en investerare i USA, Västtyskland eller Japan har ett betydande förspårning på detta område framför sin svenske kollega. Jag undrar om inte på lång sikt detta reservationslösa undanröjande av dubbelbeskattning som USA bjuder sina utlandsetablerade bolag är en väl så stor fördel som förekomsten av DISCs för de enbart exporterande bolagen.

3. Avvecklingskedet

Redan under punkt 1 berördes vilka möjligheter investeraren har att få avdrag för en slutlig förlust på utlandsetableringen. Här ska endast hastigt beröras det motsatta fallet — verksamheten i utlandet har gett vinst, i utlandet finns 10 mkr avskattat, dvs alla utländska inkomstskatter har betalats, och nu skall pengarna tas hem.

För *filialfallen* uppstår naturligtvis inga svårigheter eller konstigheter vare sig för den svenske eller den amerikanske investeraren. Inkomst och kapitalvinster har taxerats löpande i hemlandet enligt hemlandets regler och några extra skatteanspråk reses inte nu.

I *dotterbolagsfallen* blir det däremot något svårare. Det svenskägda bolaget kan i princip tänka sig tre möjligheter — utdelning av vinstmedel, utskiftning av vinstmedel och försäljning till tredje man. Utdelning är ett realistiskt alternativ endast i en avtalsituation, där utdelningen är helt fritagen från svensk skatt. Utskiftning, som p g a bestämmelserna i 35 § 3 mom 6 st KL inte träffas av realisationsvinstbeskattning, ger i princip samma utfall, dock oberoende av avtal. I båda fallen kan man få en utländsk kupongskatt eller — möjligen — någon utskiftningsskattelikhande skatt, för vilken det är omöjligt att få credit, eftersom repatrieringen i övrigt är skattefri.

Valet mellan dessa båda vägar och en försäljning till tredje man skulle då ytterst bli avhängigt av om den utländska "kupongskatten" eller dylikt är lägre eller högre än en antaglig skatt på realisationsvinster om 55 % × 40 % eller 22 %. Uppenbart är att den svenska linjen att skilja på utdelning och utskiftning och byta skattesubjekt i samband därmed är något Sverige är tämligen ensamt om. Detta gäller också den i praxis uppkomna distinktionen mellan skattebefriade realisationsvinster p g a likvidation och skattepliktiga realisationsvinster vid försäljning till tredje man. Dessa reg-

ler borde normalt leda till att före varje försäljning till tredje man företas en skattefri utdelning eller partiell utskiftning till moderbolaget, varefter tillskott görs till marknadsvärden, vilket höjer ingångsvärdet i motsvarande mån.

De *amerikanska reglerna* är även på detta område "stränga men rättvisa". I samband med introduktionen år 1962 av de nya reglerna om Subpart F och CFCs insåg man att reglerna krävde en motsvarande reglering vid försäljning av det utländska bolaget. Sedan 1962 gäller därför att försäljningspriset för CFC aktier anses som löpande dividend med därtill hörande credit allt i den mån den hypotetiska "utdelningen" ryms inom E & P som tillkommit efter 1962. Återstående del av köpeskillingen taxeras som realisationsvinst. För en regel av angivet slag talar att den upprätthåller fullständig skattemässig neutralitet mellan olika vinsthemtagningsformer.

De svenska reglerna på samma område är inte bara oneutrala — de är dessutom öreflekterat oneutrala. Den koppling som finns mellan skattefrihet enligt 54 § KL och enligt 35 § 3 mom 6 st beträffande rent svenska bolag finns ju över huvud taget inte på dubbelbeskattningsområdet där ej avtal träffats. Ett svenskt bolag som investerar i Iran får t ex inga svenska skatteeffekter alls om det tar ut vinstmedel från sitt dotterbolag genom en dividend in liquidation i stället för genom löpande utdelningar trots att det inte finns någon realekonomisk skillnad mellan de två alternativen.

Avslutning

Det är beklagligt att någon närmare analys av de ovan skissade problemen inte sett dagens ljus sedan 1962 års betänkande. Den successiva övergången till creditavtal under samma år tenderar att förstärka de oklara områdena kring utländska filialer och liknande — frågor som inte framträdde så markant så länge huvudsakligen exemptavtal träffades. Jag tror att en noggrann genomgång av mål och medel inom området för svensk internationell skatterätt skulle kunna påvisa många områden där förändringar vore möjliga. Visserligen heter det att "hälsan tiger still" men det är illavarslande att de större exportnationerna bedömt det nödvändigt att ägna så mycket tankemöda åt att försätta de egna bolagen i en skatteneutral position i förhållande till utlandet. Det vore säkert nyttigt med en genomgång av de erfarenheter som vunnits sedan 1962.